

ומקשינן: והתניא, שינה — בין בזה ובין בזה פסול! וסברה הגמרא שמה ששינונו בין בזה ובין בזה פירושו שבין בתפילין ובין במזוזה, פסול.

ומתצינן: אידי ואידי מדובר ששינה בתפילין, אלא, הא דכתבינהו אקלף במקום שער ולא במקום בשר, ונפסלו משום השינוי בקלף עצמו.

וב-ב והא דכתבינהו לתפילין אדוכסוסטוס במקום בשר, והוא הדין במקום שער, שלא הוכשרו התפילין אלא על הקלף ובמקום בשר! [והטעם שהשינוי פוסל יותר בתפילין מאשר במזוזה משום שקדושת התפילין חמורה. רשב"א].

ואיבעית אימא: שינה בזה ובזה תנאי היא! נחלקו בדין זה תנאים. והברייתא שדייקנו ממנה שאם מורידים מקדושה חמורה היו עושים מתפילין שבלו מזוזה, נשנית למאן דאמר שינה בזה ובזה כשר.

דתניא: שינה בזה ובזה פסול!

רבי אחאי מכשיר משום רבי יהודה ברבי חנינא! ואמרי לה, משמיה דרבי יעקב ברבי חנינא!

עוד מקשה הגמרא על הברייתא: הא מורידין מקדושה חמורה עושין מתפילין שבלו מזוזה. וקשה והא מזוזה בעיא שרטוט, שצריך להתוות בה בקנה חריצים של שורות, כדי לכתוב לפיהן את המזוזה?! דאמר רב מניומי בר חלקיה אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: כל מזוזה שאינה משרוטטת הרי היא פסולה! ורב מנימין בר חלקיה דידיה אמר שרטוט של מזוזה, הלכה למשה מסיני! (93)

ואלו בתפילין לא מצאנו שהן צריכין שרטוט. ואם כן היאך אפשר לעשות מתפילין שבלו מזוזה, והרי חסר בהם שרטוט?! (94)

שרטט אחר הכתיבה משום פסול "שלא כסדרן", מאחר ופסול זה נאמר רק בכתב ולא בשרטוט שהוא הכשר הכתב].

94. ראה בתוס' שהקשו שהרי אסור לכתוב אפילו פסוקים בעלמא בלי שרטוט כמבואר במסכת גיטין דף ו', ואם כן מדוע תפילין מותר לכותבם בלי שרטוט. ותירצו שלדין שרטוט פסוקים די בשרטוט למעלה ומן הצדדים, ואילו מזוזה צריכה שרטוט בכל שורה ושורה. [והכס"מ סוף פ"ז מהלכות ספר תורה תירץ, שההיתר לכתוב תפילין בלי שרטוט הוא באופן שכל שורה אין בה יותר משלש תיבות. שדין שרטוט נאמר רק אם כותב ארבע תיבות. וקשה לדבריו שאם כן מהי קושית הגמרא כאן, הרי

לכתוב המזוזה על דוכסוסטוס, דעת הרא"ש והר"ן שאפשר לכתחילה לכתוב על קלף, אבל הרמב"ם והרי"ף פסקו שלכתחילה יכתבנה על דוכסוסטוס. וראה מש"כ בזה בספר בית הלוי על התורה עמ' 69].

93. רבי עקיבא איגר [בשו"ת סימן נ'] הקשה שהרי יכול לשרטט עכשיו את המזוזה ויכשירנה. והוכיח מזה רע"א שאי אפשר להכשיר את המזוזה על ידי שרטוט שנעשה אחר הכתיבה אלא צריך שהכתיבה תיעשה בקלף שהוא כבר משרוטט. בטעם הדבר יעוי' בשו"ת התשב"ץ שעיקר דין שרטוט הוא כדי שיכתוב ביושר, ולכן צריך שיהא השרטוט קים בשעת הכתיבה. [ועיין ברע"א הנ"ל שכתב שאין לפסול אם

ופרקין: **תנאי היא** אי מזוזה בעי שרטוט.

דתניא: רבי ירמיה אומר משום רבינו: תפילין ומזוזות נכתבות שלא מן הכתב שאין צריך הסופר הכותבם להעתיק מספר אחר. שאין אנו חוששים שמא יטעה בכתיבתו.

ואין צריכות שרטוט! הילכך, הברייתא שדייקנו ממנה שאם מורידין מקדושה חמורה עושין מתפילין שבלו מזוזה נשנית כאותו תנא, שלא הצריך שרטוט אף במזוזה.

ומסקינן: **והילכתא, תפילין לא בעי שרטוט, ומזוזה בעיא שרטוט!**⁽⁹⁵⁾

ואידי ואידי תפילין ומזוזות נכתבות שלא מן הכתב! ומאי טעמא לא בעינן שיכתבם מתוך ספר? כי מיגרם גריסין שגורים הם בפי כל אדם, ואין חשש שיטעו בכתיבתם. הילכך, אין צריך להעתיקם מספר אחר.

אמר רב חלבו: **אנא חזיתיה** אני ראיתי לרב הונא דבא אארעא שכפה כד על הארץ, ואנח עליה על הכד, את ספר תורה. והדר ואחר כך, יתיב במיטה שהספר תורה היה מונח עליה מקודם.

קפכר רב הונא: **אסור לישוב על גבי מיטה שספר תורה מונח עליה מפני כבודו של ספר התורה**⁽⁹⁶⁾, הילכך הניחו על גבי הכד. ופליגא רב הונא, על רבה בר בר חנה.

דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מותר לישוב על גבי מיטה שספר תורה מונח עליה.

ואם לחשך אדם לומר שאסור לישוב משום ששינוי במסכת סופרים: **מעשה ברבי אלעזר שהיה יושב על המיטה וזכר שספר תורה מונח עליה, ונשמט וישב על גבי קרקע, ונדמה כמי שהכישו נחש.** שמרוב צער שישב על מיטה שספר תורה עליה היה נדמה לו צערו כמי שמצטער מהכשת נחש!

בכס"מ שם. וראה בהערה הקודמת בשם הראשונים בגיטין שכתבו טעם זה לענין מה שאין צריך שרטוט משום דין כתבי הקודש. ומה שמזוזה אינה נקראת מחופה אף על פי שמניחין אותה מקופלת בקנה, ביאר הר"ן במגילה [דף טז ע"ב] משום שמזוזה צריכה בדיקה פעמים בשבע שנים. ובספר המכריע סימן פה כתב שמחלוקת התנאים אם מזוזה צריכה שרטוט היא בסברא זו האם גם מזוזה דומה לתפילין שהיא גם כן מחופה, או כיון שאינה נקמעת ונכרכת כתפילין צריכה שרטוט.

96. התוס' הביאו בשם הירושלמי שאם היה הספר תורה מונח על דבר אחר מותר, ובשעור עוביו של הדבר החוצץ נחלקו האמוראים שם

סתם תפילין כתובות בשורות ארוכות ואם כן טעונות שרטוט].

והרמב"ן בגיטין מתרץ בשם רב נטרונאי גאון שתפילין אינן צריכין שרטוט כיון שהן מחופין ולא נתנו לקרות, והיינו שסוברים שדין שרטוט הוא כדי שהקורא יקרא ביושר ולא ידלגו עיניו משורה לשורה, וממילא תפילין שהן מחופין ואינם עומדים לקריאה אינם צריכים שרטוט. וראה בהערה הקודמת בשם התשב"ץ טעם אחר לשרטוט.

95. הרמב"ם מפרש הטעם משום שהן מחופין, וביאר הגרי"ז בהלכות מגילה שכוונתו לתת טעם למה אין ההלכה למשה מסיני כוללת גם את דין תפילין משום שהן מחופין. וכן משמע

ומשמע שאסור לישב על גבי מיטה שספר תורה עליה!?

יש לך להשיב לו: **התם ספר תורה** לא על המיטה שישב עליה היה אלא מושלך **על גבי קרקע הוה**. וכיון שהיה בזיון גדול לספר לכן נצטער על זה.

אמר רב יהודה אמר שמואל: כתבה למזוזה⁽¹⁾, כאיגרת בלי לדקדק בחסירות ויתירות ובלי שרטוט אלא כאיגרת רגילה פסולה.

מאי טעמא? אתיא בגזירה שוה כתיבה

כתיבה מ"ספר", שכתוב במזוזה "וכתבתם על מזוזות" ובגט גם כתוב "וכתב לה ספר כריתות", ועוד יש לומר שלמדים מהפסוק בפרשת עמלק "כתוב זאת זכרון בספר".

ואמר רב יהודה אמר שמואל: תלאה למזוזה במקל שהעמיד את המזוזה על גבי מקל סמוך לפתח ולא קבעו בו — **פסולה⁽²⁾.**

מאי טעמא: בשעריך בעיני, שיקבע את המזוזה בתוך צורת הפתח עצמו.

תניא נמי הכי: תלאה במקל, או שהניחה שקבעה בכותל אחורי הדלת⁽³⁾, שוב אין

אם שעורו בכל שהוא או שצריכים טפח. והש"ך סימן רפ"ב סק"ח הביא בשם הב"י שלכתחילה יהיה גבוה עשרה טפחים או לכה"פ שלשה, אבל מדינא די בטפח.

ובשאר ספרים משמע בש"ך סק"ח בשם רבנו מנחם שדי לתתם על גבי דבר אחר שעוביו כל שהו.

1. הקשה בקרן אורה מדוע נקט שמואל דין זה במזוזה דווקא ולא גם בתפילין. ולפי הפירוש שאגרת הכוונה בלי שרטוט. מובן שלא הזכיר את דינו בתפילין. כי הרי תפילין אינם צריכים שרטוט. אך לפי הפירוש שאגרת הכוונה שלא דקדק בחסירות ויתירות. הרי דין זה הוא גם בתפילין. ומדוע דיבר שמואל רק במזוזה. ותירץ הקרן אורה, שבתפילין פשוט שצריך לדקדק בחסירות ויתירות, שהם ממש כמו ספר תורה. כמו שנאמר בפסוק על תפילין למען תהיה תורת ה' בפיך.

ויש לבאר דבריו יותר על פי מה שכתב הגרי"ז (עה"ת סוף ואתחנן), בשינוי לשון הפסוק וקשרתם לאות על ידך. וכתבתם על מזוזות ביתך. ולגבי תפילין כתבה התורה וקשרתם ואילו במזוזה וכתבתם.

וביאר הגרי"ז שתפילין דין כתיבתם הוא

בדיוק כמו ספר תורה. אך במזוזה יש דיני כתיבה מחודשים, לכן בתפילין כתוב וקשרתם דהיינו שכל דינם הוא רק לקשור על היד. אך הכתיבה היא כמו בספר תורה. אבל במזוזה כתוב וכתבתם כי נאמרו בה גם דיני כתיבה חדשים.

וזהו כוונת הקרן אורה שבתפילין פשוט שצריך לדקדק בחסירות ויתירות וכמו בספר תורה. ורק במזוזה שיש בה דיני כתיבה חדשים, משום כך היה צריך שמואל ללמדנו שגם בה צריך לדקדק בחסירות ויתירות.

2. הקשו התוס' (ד"ה סכנה) מהגמרא בהשואל שמבואר שמזוזה אפשר להניחה בגובתא דקניא. ופירש רש"י שיתלה אותה בקנה חלול. והרי כאן מפורש שתלאה במקל פסולה.

ותירצו התוס' ששם לא הכוונה לתליה ממש. ובמרדכי מפורש יותר התירוצי. ששם הכוונה שמכניס אותה בתוך קנה וקובע אותו לכותל. וביאר הב"ח שכיון שמכניס אותה בתוך קנה ומחבר אותו במסמרים לכותל, שוב אין זה נחשב תלאה בקנה.

3. כתב הטור (רפט) שאם הניחה אחרי הדלת יצא ידי חובה. וביאר הבית יוסף שלפי זה מה

לפתח⁽⁵⁾.

והוינן בה: **פשיטא** שלא יקבענה מבחוץ, שהרי **"בשער־יד" אמר רחמנא** והיינו במקום סגירת השער.

ומשנינן: **פלקא דעתך אמינא, הואיל ואמר רבא מצוה להניח את המזוזה בטפח הסמוך לג-א לרשות הרבים** [כגון אם היה עובי החלל ארבעה טפחים, יניח את המזוזה בתוך חלל הפתח, בטפח החיצון הסמוך לרשות הרבים. וטעם הדבר כדי שיפגע במצוה תיכף בבואו לביתו], אם כן היה מקום לומר **שכמה דמרחק את המזוזה מן הבית מעלי** הדבר יותר ויניח את המזוזה אפילו מבחוץ סמוך לפתח, **קא משמע לן** שמצוה להניחה בתוך חלל הפתח, ולא מחוצה לו.

ואמר רב יהודה אמר שמואל: כתבה על שני דפין, חציה בדף אחד⁽⁶⁾ וחצי בדף השני, [ויש מפרשים בשני דפין חתוכים. תוספות]

הבית משתמר על ידי אותה מזוזה אלא יש בבית **סכנה** מן המזיקים. **ואין בה** בקביעה כזו של מזוזה, **מצוה**. כי צריך שיקבע את המזוזה בתוך צורת הפתח ולא אחורי הדלת.

אנשי המלכות של בית מונכו המלך היו **עושין בפונדקוניהן כן**, שכאשר היו מהלכים בדרך היו נושאים אתם מזוזות, וכשבאו לפונדק היו תולים את המזוזות על גבי מקל⁽⁴⁾ בפתח **זכר למזוזה!**

שכיון שלא היו בדירת קבע שלהם היו פטורים מן המזוזה. כמבואר בגמרא להלן הדר בפונדק בארץ ישראל כל שלשים יום פטור מן המזוזה. וכיון שלא היו דרים אף פעם בדירת קבע אלא היו הולכים מעיר לעיר בתור אנשי המלך, עשו להם זכר למצות מזוזה.

ואמר רב יהודה אמר שמואל: מצוה להניחה את המזוזה בתוך חללו של פתח ולא מחוץ

שנים, לא שכחו שהמזוזה מונחת שם. וממילא נזהרו שלא לנקוף את הראש.

5. זהו פירוש רש"י. וזה שכתב רש"י ולא מבחוץ. ולכאורה הוא הדין גם אם יניח בתוך הבית יהיה פסול, ומדוע נקט רש"י מבחוץ דווקא.

וביאר במלאכת יום טוב שוודאי שגם בתוך הבית פסול. ומה שנקט רש"י מבחוץ, כיון שבגמרא בסמוך מבואר שחידושו של שמואל הוא, שהיה מקום לומר שתהיה המזוזה כמה שיותר קרובה לרשות הרבים. ועל זה אמר שמואל שצריך בתוך הפתח דווקא ולא להרחיק לחוץ. ולכן פירש רש"י ולא מבחוץ כיון שזהו עיקר כוונתו ללמדנו.

6. זוהי דעת רש"י, שצריך לכתוב את כל

שאמרו בגמרא ואין בה מצוה, הכוונה שאינה מצוה מן המובחר. וזה שאמרו בגמ' סכנה. פירש רש"י שכיון שלא קיים את המצוה יש כאן סכנה מן המזיקים. אך לדעת הטור אי אפשר לפרש כך כי לשיטתו הרי מקיים את המצוה. וכתב הב"ח שהטור מפרש כפירוש ר"ת שהביאו התוס'. שהסכנה היא שידפוק את ראשו במזוזה, כיון שעומדת במקום שאינו זוכר שהיא שם ואינו נזהר ממנה.

אך דעת הרמב"ם והנימוקי יוסף ורש"י שדין זה מעכב. ואם הניחה אחורי הדלת פסולה.

4. הקשה השפת אמת לפירוש ר"ת שהסכנה בתלאה בקנה היא מפני שנוקף ראשו. אם כן איך עשו כך בפונדק והרי גם שם יש חשש מסכנה זו.

ותירץ שכיון שהיו שם רק לילה אחד או